

Påverkar en arbetstidsförkortning bytesbalansen?

Delegationen för arbetstidsfrågor vid arbetsmarknadsdepartementet har i en nyligen framlagd rapport (Kortare arbetstid. När? Hur? SOU 1976:34) diskuterat olika aspekter på en arbetstidsförkortning i Sverige. Man har därvid också sett något på de samhällsekonomiska effekterna. Någon närmare analys av effekterna på bytesbalansen görs inte. Arbetsgivareföreningens representant i delegationen finner detta anmärkningsvärt, och har därför bifogat ett särskilt yttrande i vilket han hävdar att det finns skäl att dröja med arbetstidsförkortningen i Sverige tills våra konkurrentländer genomför en liknande reform. Han menar att arbetstiden är en väsentlig faktor för vår internationella konkurrenskraft.

SAF-representanten har här uppenbarligen fallit offer för en — tyvärr alltför vanlig — villfarelse. Hur stor produktionen är i absoluta termer har inte någon betydelse för saldot på bytesbalansen. Ett underskott har istället sin grund i att den interna efterfrågan är för stor i förhållande till produktionen. En minskning av produktionen (till följd av exempelvis en arbetstidsförkortning eller ett för högt kostnadsläge i förhållande till utlandet) skapar inget underskott i bytesbalansen om den inhemska efterfrågan minskar i samma mån.

Den arbetstidsförkortning som delegationen diskuterar kan exemplificeras med följande förenklade exempel. Antag att produktiviteten ökar med fem procent! Vi väljer då att avstå från att höja lönerna och minskar i stället arbetstiden med fem procent på samma produktionsnivå som tidigare. Löner och kapitalavkastning, och därför kostnaderna per producerad enhet, blir då oförändrade. Vi har alltså inte förlorat i konkurrenskraft gentemot utlandet. Om myndigheterna nu håller de offentliga utgifterna oförändrade upprätthålls balansen mellan total produktion och total efterfrågan. Det finns alltså ingen anledning att förmoda att en arbetstidsförkortning skulle försämra

bytesbalansen.

En intressant fråga är emellertid om en arbetstidsförkortning i sig bromsar upp produktivitetens utvecklingen och på så sätt minskar våra möjligheter att fortsätta att minska vår arbetstid med bibehållen standard. Kapitalkostnaderna är här av speciellt intresse. I den mån kapitalstocken måste skrivas av i takt med dess åldrande, så blir kostnaden för en given kapitalstock högre om den används kortare tid per vecka. Problemet är speciellt

Testa dig själv!

Tentamen i "Ekonomiska system i jämförelse" vid Handelshögskolan i Stockholm 1977 (tredje årskursen).

1. Vad kan man mena med "ekonomiskt system"? Vad tycker Du att man *borde* mena med "ekonomiskt system"? Vad kan man utvinna ur studier av "ekonomiska system i jämförelse"?

2. Både Alchian-Demsetz och McManus vill försöka förklara varför en stor del av produktionen organiseras i företag, snarare än individuellt för direkt försäljning på marknaden. Beskriv kortfattat deras idéer. Finns det några beröringspunkter mellan de båda förklaringsförsöken?

3. Vad menas med externa effekter? Externa i förhållande till vad? Varför uppstår externa effekter överhuvudtaget?

4. Redogör för några olika alternativ i fråga om ägandet av produktionsmedlen i ett samhälle. Vilken ägandeform tycker Du verkar mest intressant? Motivera svaret utförligt.

akut för mycket kapitalintensiva branscher i den mån man inte kan möta problemet med skiftesgång. På grund av denna faktor skulle man alltså kunna få en viss uppbromsning i produktivitet utvecklingen.

Den empiriska undersökning som Yngve Aberg gjort (bilaga 1 i rapporten) visar emellertid att en arbetstidsförkortning i stället ger en extra ökning i produktiviteten, åtminstone i industrin. Aberg fann att produktiviteten där ökade med 0,45 procent för varje procent som arbetstiden minskade. Det är svårt att säga om man får samma positiva effekt i resten av ekonomin, men det förefaller i varje fall inte troligt att vi totalt sett skulle få några betydande negativa effekter på produktivitet utvecklingen av en arbetstidsförkortning.

Vi konstaterar att det inte finns någon anledning att på grund av omsorg om den svenska bytesbalansen motsätta sig

en arbetstidsförkortning. Avvägningen mellan arbete och fritid har inte med den att göra. Det vi ger upp genom att införa kortare arbetstid är i stället vissa möjligheter att höja vår materiella standard.

Det förutsätts här att medborgare och myndigheter är medvetna om det faktum att utrymmet för konsumtionsökning och resurskrävande reformer blir mindre. Om man inte accepterar detta blir det naturligtvis problem med bytesbalansen. Utgångsantagandet är dock att det finns en vilja att byta en ökning i den materiella välfärden mot kortare arbetstid. Finns denna vilja utgör bytesbalansen inget hinder för reformen.

Civ ekon *Arne Bigsten*
Göteborgs universitet

Referenser

SOU 1976: 34, *Kortare arbetstid. När? Hur?*
Rapport från delegationen för arbetstidsfrågor.

CHR. MICHELSENS INSTITUTT

Sosialøkonom
med forskningserfaring
søkes som

FORSKNINGSLEDER

ved DERAP — Forsknings- og aksjonsprogrammet for utviklingsland.

For tiden er 14 vitenskapelige medarbeidere tilknyttet DERAP i et tverrfaglig miljø med hovedvekt på økonomer.

Arbeidet er av teoretisk og praktisk samfunnsvitenskapelig karakter og vil tildels foregå i utviklingsland.

Instituttet kan være behjelpelig med å skaffe bolig.

Nærmere opplysninger kan fåes ved henvendelse till instituttet. Tlf. Norge (05) 23 06 70.

CHR. MICHELSENS INSTITUTT

Avdeling for Samfunnsvitenskap og Utvikling

Gamle Kalvedalvei 12

N-5000 BERGEN

NORGE